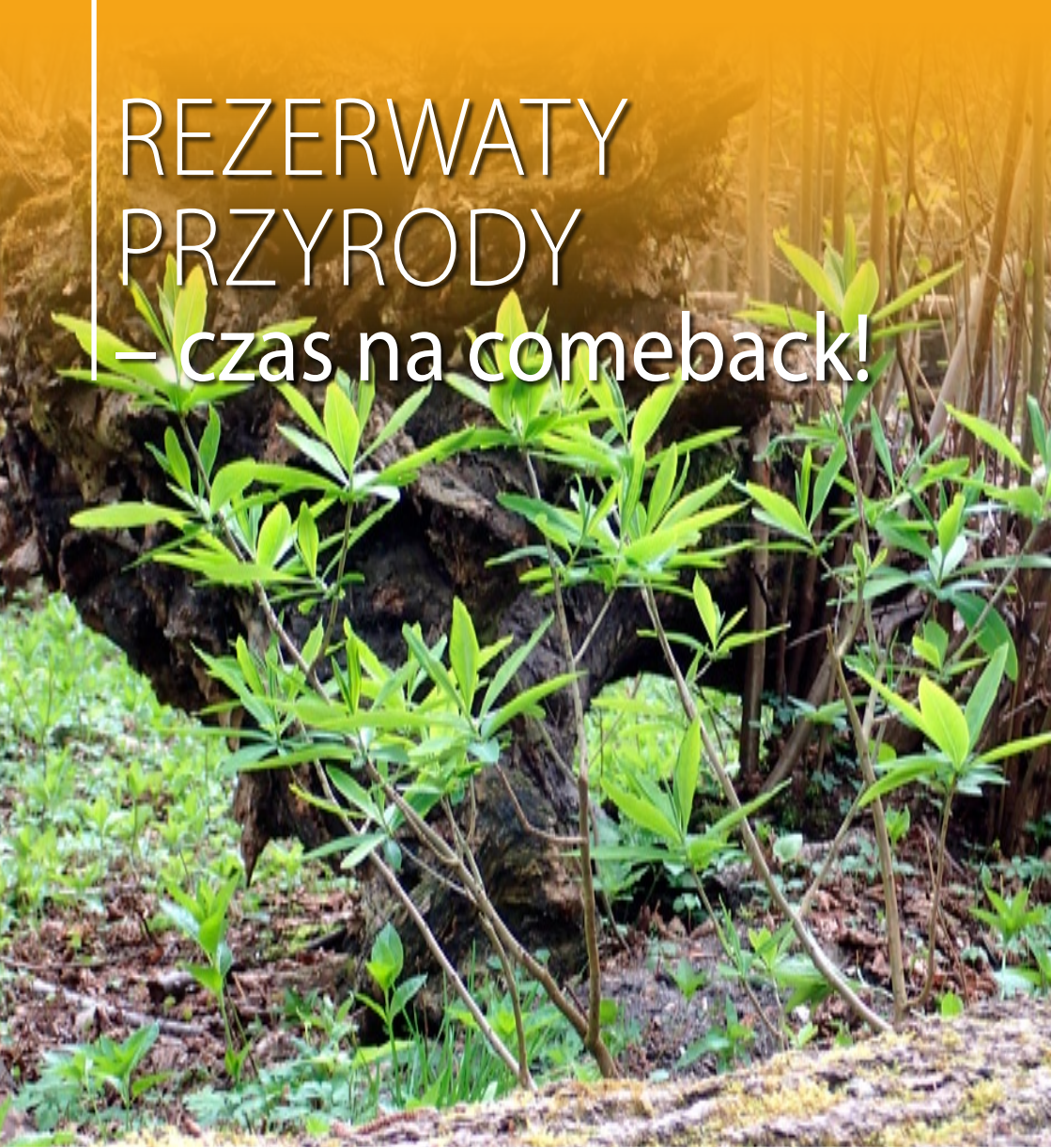

REZERWATY PRZYRODY – czas na comeback!

Nawet pobieżna analiza stanu ochrony rezerwatowej w Polsce prowadzi do jednoznacznego wniosku, że ostatnie kilkanaście lat w tej dziedzinie to permanentny kryzys. W tym zakresie Polska rzeczywiście znalazła się w ruinie, choć nie jest to bynajmniej wyłączna zasługa ostatnio rządzącej ekipy. Pomimo zawartej w programie wykonawczym Krajowej Strategii Ochrony Różnorodności Biologicznej na lata 2007-2013 oceny, że potrzebujemy jeszcze co najmniej kilkuset rezerwatów, były lata, kiedy w całej Polsce powstawało ich zaledwie kilka.

Są województwa, w których od wielu lat nie powstał żaden. Powierzchnia objęta w Polsce ochroną rezerwatową to zaledwie 0,5% powierzchni kraju, 8 razy mniej niż w Niemczech, 16 razy mniej niż w niektórych niemieckich landach, np. w sąsiadującej z Polską Brandenburgii!

Perspektyw na lepszą przyszłość także nie widać, nie posiadamy dziś żadnej aktualnej koncepcji rozwoju sieci rezerwatowej, ani w skali Polski, ani poszczególnych województw. Nie mają ich też zarządcy kluczowych dla ochrony rezerwatowej gruntów, np. Lasy Państwowe. Ochronie rezerwatowej nie podlegają obszary kwalifikujące się do niej w sposób bezsporny, istotne dla ochrony przyrody nie tylko Polski, ale i Europy, np. torfowiska doliny Rospudy.

Tymczasem rezerwaty to ciągle najskuteczniejsza forma ochrony i trwałego zabezpieczenia przyrody. Istnienie ich racjonalnej sieci, chroniącej reprezentatywną część naturalnych ekosystemów i siedlisk ginących gatunków, jest warunkiem koniecznym skutecznej ochrony przyrody w Polsce. Nie zastąpi ich ani Natura 2000, chroniąca wybrane, często wyrwane z szerszego kontekstu, elementy przyrody, ani system protez typu powierzchni referencyjnych czy ostoi ksylobiontów, który można jednym podpisem, z dnia na dzień, unieważnić.

Dostrzegając pilną potrzebę pobudzenia aktywności w zakresie ochrony rezerwatowej, jeśli nie w najbliższej, to w nieco dalszej przyszłości, Klub Przyrodników zamierza stworzyć współczesną koncepcję rozwoju ochrony rezerwatowej w Polsce. W oparciu o najlepszą dostępną wiedzę, zamierzamy przeanalizować aktualny stan ochrony rezerwatowej, zgromadzić informacje o obiektach kwalifikujących się do ochrony i wypracować

społeczną koncepcję stopniowego uzupełniania sieci rezerwatów.

Zasadniczy mechanizm akcji będzie nawiązywał do tworzenia „shadow list” obszarów Natura 2000, opierając się na społecznym zaangażowaniu przyrodników. W każdym województwie akcją kierować będą przygotowani do tego merytorycznie koordynatorzy regionalni – specjaliści z zakresu ochrony przyrody, lub ich zespoły, współpracujący z zainteresowanymi osobami i instytucjami, gromadzący i weryfikujący dane. Oceniamy, że w takim trybie da się zgromadzić, opracować i przeanalizować podstawowe informacje. Jeśli w trakcie prac uda się pozyskać środki zewnętrzne – projekt będzie rozbudowywany.

Zakładamy, że proponowane rezerwaty powinny spełniać łącznie cztery następujące warunki.

Po pierwsze, spełniać definicję ustawową, tj. być *obszarami zachowanymi w stanie naturalnym lub mało zmienionym, obejmującymi ekosystemy, ostoje i siedliska przyrodnicze, a także siedliska roślin, siedliska zwierząt i siedliska grzybów oraz twory i składniki przyrody nieożywionej, wyróżniające się szczególnymi wartościami przyrodniczymi, naukowymi, kulturowymi lub walorami krajobrazowymi*. Wpisanie na listę będzie wymagało wykazania tych „szczególnych wartości” i ich przynajmniej regionalnego znaczenia.

Po drugie, istotnie uzupełniać sieć rezerwatów uznanych dotychczas w województwie – obejmując takie składniki przyrody, albo przykłady takich procesów czy zjawisk ekologicznych, które w dotychczasowej sieci rezerwatów są niedostatecznie reprezentowane.

Po trzecie - można oczekiwać, iż ich utworzenie umożliwi trwałą, w założeniu wieczystą, ochronę „szczególnych wartości lub walorów” uzasadniających ich uznanie.

Po czwarte, dla ich ochrony niezbędne, albo optymalne, jest zastosowanie reżimu prawnego typowego dla rezerwatu przyrody, w szczególności, ich ochrona wymaga:

- a) trwałego wyłączenia z normalnego reżimu gospodarowania, np. z gospodarki leśnej albo innych form użytkowania, tj. skuteczna i optymalna ochrona tego obiektu nie może być osiągnięta tylko przez modyfikację prowadzonej w nim gospodarki, lub
- b) wyłączenia z obowiązku prowadzenia racjonalnej gospodarki rybackiej, tj. wyłączenia z obwodu rybackiego, lub
- c) trwałego wyłączenia z możliwości polowania, tj. wyłączenia z obwodu łowieckiego, lub
- d) czasowego albo stałego ograniczenia lub kontrolowania dostępu ludzi, tj. możliwości wstępu, poruszania się, korzystania z wód, lub
- e) starannego zaplanowania w formie planu ochrony, działań ochronnych nie przypominających form normalnie prowadzonej gospodarki.

Oprócz propozycji nowych rezerwatów, gromadzić i analizować będziemy także projekty powiększenia obiektów istniejących, uzasadnione potrzebą poprawy integralności struktury i funkcji oraz zwiększenia skuteczności ich ochrony.

Na pierwszym etapie prac, w ciągu około roku, zamierzamy zgromadzić podstawową wiedzę o obiektach, o których istnieją stosunkowo aktualne, nie starsze niż 10 lat, dane literaturowe bądź spójne i wiarygodne materiały niepublikowane, pozwalające wypełnić prostą kartę obiektu.

W perspektywie 2 – 3 lat przeanalizowane zostaną archiwalne koncepcje ulepszenia ochrony rezerwatu, projekty i propozycje rezerwatów zawarte w istniejącej literaturze i dokumentach, programach ochrony przy-

rody nadleśnictw oraz materiałach lokalnych przyrodników. Wymagające tego propozycje zostaną zweryfikowane w terenie. Granice projektowanych obiektów zostaną wprowadzone do systemu GIS, a opisy zgromadzone w postaci prostej w obsłudze bazy danych.

Koncepcje dla województw, a następnie koncepcję krajową, zawierające nie tylko propozycje uzupełnienia sieci, ale także charakterystykę i ocenę ich aktualnego stanu, opublikujemy jako recenzowane wydawnictwa naukowe, część nakładu upowszechniając wśród administracji, zarządców terenu, samorządów, biur planowania przestrzennego itd.

Prace prowadzące do wypracowania koncepcji planujemy na lata 2016 - 2018. Chętnie nawiążemy kontakt ze wszystkimi zainteresowanymi współpracującymi osobami, jednostkami administracji – regionalnymi dyrekcjami ochrony środowiska, jednostkami Lasów Państwowych, a przede wszystkim regionalnymi i lokalnymi organizacjami społecznymi.

Opracowanie i upowszechnienie koncepcji to tylko etap wstępny, jednak bez niej nie da się poważnie mówić o racjonalizacji sieci rezerwatów. Niezależnie od rozwoju sytuacji w krajowej ochronie przyrody, posiadanie rzetelnie opracowanej koncepcji, zawierającej rezerwatową „shadow list”, to pierwszy, konieczny krok do poprawy skuteczności ochrony rezerwatu w kraju.

W akcji zmierzającej do wypracowania koncepcji rozwoju sieci rezerwatów chcemy także zawrzeć element inwentaryzowania leżących poza parkami narodowymi dużych obszarów wolnych od antropopresji, z szansami na utrzymanie bądź odtworzenie tego stanu – „ostoi dzikości”. Jako „ostoję dzikości” rozumiemy obszary o powierzchni co najmniej 500 ha, pozostawione spontanicznym procesom, tj. bez interwencji (z wyjątkiem badań i monitoringu), bez inwestycji i

remontów dróg, także niepublicznych dróg leśnych, niepofragmentowane szlakami, drogami, plażami, wodami z publicznym dostępem itd.

Liczymy na zaangażowanie w akcję szerokiego grona przyrodników. Nie oznacza to oczywiście bezkrytycznego przyjmowania wszelkich propozycji, będą one analizowane i weryfikowane przez koordynatorów. Obok zamieszczamy wstępny schemat karty obiektu, do wykorzystania w pierwszym

etapie zbierania danych. Jeśli znasz spełniający opisane wyżej kryteria, kwalifikujący się do ochrony rezerwatu, obiekt, i dysponujesz danymi pozwalającymi wypełnić kartę – zrób to koniecznie. Jako załącznik potrzebna też będzie mapka z zaznaczonymi proponowanymi granicami obiektu. Po przesłaniu danych na adres Klubu, zgłoszenie prześlemy koordynatorowi, który, w razie wątpliwości, skontaktuje się z Tobą.

Andrzej Jermaczek

KONCEPCJA ROZWOJU OCHRONY REZERWATOWEJ W POLSCE KARTA WSTĘPNEJ CHARAKTERYSTYKI OBIEKTU			
Województwo:		Robocza nazwa obiektu:	
Orientacyjne współrzędne środka:		Numer, symbol załącznika mapowego:	
Przedmioty ochrony -siedliska przyrodnicze, procent pokrycia powierzchni, - gatunki, liczebność, powierzchnia płatów itd.	1)	2)	3)
	4)	5)	6)
			7)
Słowna charakterystyka walorów przyrodniczych obiektu:			
Inne wartości i walory:			
Uzasadnienie kwalifikacji:			
Źródła danych i ich aktualność:			
Osoba wypełniająca kartę i dane kontaktowe:			
Koordynator:		Data:	